

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

Українська Академія Наук

Гілея

Науковий вісник

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 82 (№ 3)

Київ – 2014

доволі комфортно відчувати себе в будь-якому куточку світу” [6, с. 243].

Які ж критерії культури? Критеріями культури можна вважати:

– У культури повинно бути зафіксовано творчо діяльний стан особистості. Поза цим станом, за межами творчої діяльності, культура не може бути виявлена.

– Культура відкриває широкі горизонти для творчості, самореалізації людини, утвердження себе в цивільному суспільстві, світі.

– Культура є необхідною передумовою відродження, укріплення і розвитку тих моральних і духовних цінностей, які підносять людину, облагороджують її почуття і помисли, очищають наміри і вчинки.

– Культура звільняє суспільство від усього нелюдського, розкріпає творчі сили людини.

– Культура оберігає особистість від вольових, суб’єктивістських дій, створює все більш сприятливі умови для реалізації вимог морального фактору в процесі духовного оновлення суспільства.

– Творчий, величний характер культури вимагає усвідомлення таких регуляційних механізмів, які забезпечували б моральну мотивацію життєдіяльності людини, прорив до розквіту справжнього людського суспільства, духовного піднесення людини.

– Культура сприяє створенню умов, які забезпечують розвиток національних традицій шляхом постійного звернення до кращих взірців вітчизняної і світової культури.

Треба мати на увазі, якщо ми не станемо формувати в собі наше “краще Я”, то всі перетворення врешті-решт обернуться в утопію. Вирішення цього завдання виступає не як самоціль, а як необхідна передумова культурного піднесення й гарантованого розвитку особистості, суспільства. Культура здійснює все те, що є занадто людським. Отже, вона для нас є суттєвим орієнтиром в напрямку до загальнолюдських цінностей, до відродження того унікального заряду духовності, який завжди існував в українській культурі, в національному дусі та характері України.

Смисловий горизонт культури перетворюється на транслюючі історичним буттям цінність. Відродження України передбачає вихід із матеріальної скрути. Але, ми вважаємо, що ще більша необхідність повернення до морального і духовного єднання народу, до тих духовно-етичних і культурних започаткувань, які закладені в історичній пам’яті українського народу.

Якщо взяти до уваги думку М. Реріха, то вона наближається до останньої позиції: передусім саме про духовність, культуру треба думати у всі часи життя, і навіть, в найважчі. “При всіх умовах треба зберігати те, чим живе дух людства” [7, с. 321]. Безперечно, настав час вчитися бути людьми культурними, гідними сучасному світу. Поки що є надія, оскільки існує реальна можливість зробити суспільство гуманізованим.

Список використаних джерел

1. Гегель Г. В. Феноменология духа // Соч.: в 14 т. – М., 1959. – Т. 4.
2. Толмачев В. І. Загальноцивілізаційна цінність та специфіка культури в умовах кризи / Толмачев В. І., В. Г. Ворноква // Збірник наукових праць з гуманітарних наук. – Запоріжжя, 2003. – С. 90–92.
3. Юрченко Л. І. Екологічні цінності в структурі екологічної свідомості й екологічної культури // Мультиверсум. Філософський

альманах. – Київ, 2009. – Вип. 78. – С. 229–237.

4. Сухина І. Г. Проціннісний людино творчої культури / Сухина І. Г. // Гілея: наук. вісник, зб. наук. пр. – К.: ВІРУАН. – 2011. – Вип. 55 (№ 12). – 647 с.

5. Вейнінгер О. Последние слова / О. Вейнінгер. – К.: Наука, 1955. – 255 с.

6. Журба М. Сучасна культура та процеси віртуалізації суспільства / Журба М. // Гілея: наук. вісник, зб. наук. пр. – К.: ВІРУАН. – 2013. – Вип. 73 (№ 6). – С. 243–245.

7. Рерих Н. К. Избранное. – М., 1979.

References

1. Gegel’ G. V. Fenomenologija duha // Soch. :V 14 t. – M., 1959. – Т. 4.

2. Tolmachev V. I. Zagal’nocyvilizacijna cinnist’ ta specyfika kul’tury v umovah kryzy / Tolmachev V. I., V. G. Vornkova // Zbirnyk naukovykh prac’ z humanitarnykh nauk. – Zaporizhzhja, 2003. – S. 90–92.

3. Jurchenko L. I. Ekologichni cinnosti v strukturі ekologichnoi’ svidomosti j ekologichnoi’ kul’tury // Mul’tiversum. Filosoф’s’kij al’manah. – Kyi’v, 2009. – Vyp. 78. – S. 229–237.

4. Suhina I. G. Procinnisnyj ljudyno tvorchoi’ kul’tu / Suhina I. G. // Gileja: nauk. visnyk, zb. nauk. pr. – K.: VIRUAN. – 2011. – Vyp. 55 (№ 12). – 647 s.

5. Vejninger O. Poslednie slova / O. Vejninger. – K.: Nauka, 1955. – 255 s.

6. Zhurba M. Suchasna kul’tura ta procesy virtualizacii’ suspil’s’tva / Zhurba M. // Gileja: nauk. visnyk, zb. nauk. pr. – K.: VIRUAN. – 2013. – Vyp. 73 (№ 6). – S. 243–245.

7. Rerih N. K. Izbrannoe. – M., 1979.

Senchenko A. Ya., Ph.D., Associate Professor, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy (Ukraine, Artemovsk)

Semantic dominant of culture: the philosophical context

The main features of culture are reviewed and analyzed. Special attention is devoted to the semantic dominant of culture in sociocultural being of personality. Its laws and criteria are defined. The value of cultural transformation in the spiritual revival of society is justified.

Keywords: culture, semantic dominant, personality, parameters of individual culture, spiritual revival of society.

Сенченко А. Я., кандидат философских наук, доцент, Украинская инженерно-педагогическая академия (Украина, Артемовск)

Смысловая доминанта культуры: философский контекст

Рассмотрены и проанализированы основные признаки культуры. Сосредоточено особое внимание на смысловой доминанте культуры в социокультурному бытию личности. Определены ее закономерности и критерии. Обосновано значение трансформации культуры в духовном возрождении общества.

Ключевые слова: культура, смысловая доминанта, личность, параметры индивидуальной культуры, духовное возрождение общества.

* * *

УДК 141.5(477)“18/19”

Поцюрко О. Ю.

кандидат філософських наук, доцент; доцент кафедри філософії, політології та юридичної логіки, Львівський державний університет внутрішніх справ (Україна, Львів), olegfilos@mail.ru

ДИСКУРС НАЦІОНАЛЬНОЇ СВОБОДИ У ТВОРІ “ІСТОРІЯ РУСІВ”

Метою статті є дослідження процесу боротьби за національну свободу та державність українського народу, висвітленого у творі невідомого автора “Історії Русів”. В нашому дослідженні використовувалися такі наукові методи: аналіз, порівняння, синтез, індукція, дедукція, аналогія тощо. Доведено, що невідомий автор “Історії Русів” освітлив всю історію України висуваючи на перший план ідею боротьби українців за свої давні права і привілеї: договірність влади, верховенства закону, місцевого самоврядування, виборність, рівність, – дійсно формують той ідеал, якому автор підпорядковує зображення минулого українського народу. Одним з провідних мотивів “Історії Русів” є вибір зовнішньої орієнтації (між Росією, Туреччиною, Польщею), до якого автор повертається неодноразово, прагне навести вичерпну аргументацію на користь того чи іншого варіанту. Можна констатувати, що у ситуації вибору Україна перебуває по сьогоднішній день.

Ключові слова: національна свобода, політична самостійність, “Історія Русів”, незалежність, право.

Національно налаштоване Просвітництво, котре димувало в українській політичній думці на зламі XVIII–XIX ст., перебуваючи під впливом уже відомої з часів Д. Локка на Заході платформи “рівноваги влад” – інтелектуальної й моральної течії, яка визнає природну рівності та свободи всіх людей, виступало з критикою тиранії та кріпацтва. В часи нищення залишків української автономії саме представники цієї інтелектуальної течії – В. Каразин, В. Капніст, Я. Козельський, І. Тимковський, Ф. Туманський були нечисленними захисниками державних традицій України. Саме в цьому середовищі з’явилася “Історія Русів”, яку не без підстав називали Декларацією прав української нації, але насправді вона є гімном природних, божественних, історичних, моральних прав кожного народу на державну незалежність, права на боротьбу з гнобителями.

Метою статті є дослідження процесу боротьби за національну свободу та державність українського народу, висвітленого у творі невідомого автора “Історії Русів”.

Об’єктом нашого дослідження виступає твір “Історія Русів”, а також пов’язані з ним розвідки та дослідження в яких зачіпається проблема боротьби за незалежність України.

Серед дослідників, котрі займалися вивченням проблеми дискурсу національної свободи в творі “Історія Русів” можна виділити: М. Драгоманов [5], О. Оглоблін [8], О. Салтовський [9], С. Семенко [10], В. Шевчук [12], Н. Шліхта [13]. Однак, усе ще бракує досліджень, у яких в яких було б обґрунтовано значущість “Історія Русів” для державотворчих процесів в Україні.

В. Шевчук тонко й образно зауважив, що “Історія Русів” належить до тих творів, “які значною мірою впливали на сучасників та нащадків і по-своєму акумулювали національну енергію, щоб вона, ніби струм, потекла потім по артеріях національного тіла, витворюючи новий рівень самосвідомості та гальмуючи творення ферментів національного розпаду” [12, с. 7].

Намагаючись відповісти на питання про походження українців, автор “Історії Русів”, починає відлік історії слов’янства взагалі, від біблійних часів і Яфета, сина Ноя. Слідом за автором “Повісті минулих літ”, він підкреслює, що слов’яни є автохтонним населенням Східної Європи. Перераховуючи різні слов’янські племена, що мешкали на території Східної Європи, автор “Історії Русів”, зокрема виділяє “за родоначальниками їхніми, нащадками Афетовими, такзваних: по князю Русу – Роксоланіюв і Россів, а по Князю Мосоку – Московитів і Москів, від чого згодом і царство їхнє дістало назву Московського і нарешті Російського” [7, с. 2]. Не заперечуючи слов’янських коренів московитів, автор “Історії Русів” все ж вважає, що їх етногенез є відмінним від етногенезу “Русаків”, тобто етнічних українців. При цьому, як наголошує О. Салтовський: “Вживання назв “Русакі”, “Руси” замість етноніма “українці” проводиться ним послідовно з метою підкреслити нерозривність зв’язку та спадкоємності Козацької держави і Київської Русі” [9].

На думку автора “Історії Русів”, створивши власну Київську державу, український народ згодом втратив державну самостійність, об’єднавшись на добровільних засадах з рівними Україні Польщею та Литвою у федеративній Речі Посполитій. І лише тому, що

польські королі почали позбавляти українців прав і вольностей, переслідувати православну віру, козаки підняли повстання. Так, зокрема, описуючи виступ козаків під поводом Наливайка і Лободи, автор цитує листа козаків до польського короля: “Народ Руський, будши в поєднанні спершу з Князівством Литовським, а згодом – і з Королівством Польським, не був ніколи від них завойований і їм рабоплінний, але, яко союзний і єдиноплемінний, од єдиного кореня слов’янського, альбо Сарматського, виниклий по добрій волі з’єднався на однакових і рівних з ними правах та привілеях, договорами й пактами урочисто затверджених, а протекція і зберігання тих договорів і пактів і самий стан народу доручені сим помазаникам Божим, Найяснішим Королем Польським, яко же і Вашій Королівській Величності” [9].

Політичний трактат переконливо доводить, що тиранське, насильницьке правління в Україні ніколи не було тривким і довгочасним, бо народ умів боронити свою свободу. Він виходить з платформи рівності народів, гостро виступає проти національної зверхності.

Кревська унія передбачала: “Чины правительственные и самые Гетманы съ урядниками городскими и земскими, выбираемы были изъ рыцарства вольными голосами и утверждаемы Королемъ и Сенатомъ; а Сенать составлялся изъ особъ, выбранныхъ Сеймомъ или общимъ собраніемъ, которое составляли Депутаты, посылаемые отъ народа, состояващаго тогда изъ трехъ классовъ: шляхетства, духовенства и посполства” [7, с. 7].

Далі автор “Історії Русів” додає: “Въ посполствѣ считались живущіе въ городахъ купцы и мѣщане, а по селеніямъ свободные міряне. Всѣ они подчинены были своимъ Магистратамъ и Ратушамъ, въ коихъ засѣдали выбранные отъ нихъ Войты и Лавники, и судились по правамъ Магдебургіи, издавна въ Польшѣ введеннымъ. При таковыхъ гражданскихъ постановленіяхъ и религія Руская Греческаго или Іерусалимскаго исповѣданія уравниена съ Римскою Католическою на одинакія права и преимущества, яко свободная и союзница” [7, с. 8].

Відтак, польським королем Казимиром Великим було надано рівні права для руської та польської шляхти: “Рыцарству же Рускому, вісками и околицами мѣшкающему, мѣти права свои и свободы на добра и набытыя зупельне, якъ се установлено шляхетному Рыцарству Польскому, зъ якимъ єднотитися тымъ, якъ зъ равными и свободными во вшелякихъ справахъ и урядахъ, и выборы судовыи чинити и вныхъ судитись по єдному праву, коронному Польскому.” [7, с. 9].

Також, унією передбачалося те, що Україна, Польща та Литва об’єднуються, “яко равный зъ равнымъ и свободный зъ свободнымъ, и яко єдиноплемєнны суть и доброю волею єдность свою ухундовали и укрѣпили вызволившыся одъ ярема Татарского общєю ратию Рускою, и Литовского предъ Гедимина праотца нашего, и теперь въ имѣніяхъ своихъ и побыткахъ да имуть Русныи свободу и волю своєю не прєслѣдовану и не насилєму, и судятся въ нихъ одъ самихъ себѣ” [7, с. 11]. Отож, унію слід було б вважати чи не першою спробою утвердження прав і вольностей на теренах України.

Продовжуючи дослідження змагань українського народу за свою незалежність автор “Історії Русів” підходить до гетьманського періоду та оцінки значення Берестейської унії. Проблеми православних українців

зумовлювались не лише бажанням вищого православного духовенства стати в один рівень з католицьким, вони зросли також і у зв'язку зі зрадою шляхетського стану, опертою на прагненні зберегти і примножити свої привілеї. Подібні процеси для автора "Історії Русів" не були просто принизливим фактом минулого в історії власного народу – кінець XVIII – початок XIX століття був часом, коли представники нового українського дворянства, на цей раз нащадки козацької старшини, повторювали дії своїх попередників майже один до одного – змінювали мову, прізвища, а фактично – зраджували Батьківщину і свій народ.

Відтак, засуджуючи вустами гетьмана собор дослідник звертає увагу на дискримінацію православних жителів малоросії: "На народъ, кромѣ обыкновенныхъ податей, подымныхъ и поземельныхъ, наложены еще индукта и евекта; и всѣ тѣ сборы были общіе, со всѣхъ жителей Малоросійскихъ взимаемые. А для державшихся православия или Греческой религии особая, сверхъ того, положена подать, и для сего предъ празникомъ Воскресенія Христова по всѣмъ городамъ и торжищамъ продаваемые мірянамъ обыкновенные на пасху хлѣбы, были подъ стражею урядниковъ Польскихъ. Покупающій пасху Уніятъ долженъ имѣть на груди лоскутъ съ надписью: "Уніятъ", таковой покупаетъ ее свободно; не имѣющій же начертанія того на груди своей платитъ дань по тинже и по половинѣ ея отъ хлѣба" [7, с. 48].

Зрада вищого православного духовенства та шляхти робить козацтво практично єдиним репрезентантом інтересів та захисником нації. Ті з шляхти, хто залишився вірним своєму народу і висвячене з допомогою козаків нове вище православне духовенство тепер можуть виступати лише як помічники у здійсненні історичної місії козацтва. А місія ця, як вважає автор "Історії Русів" є, після порушення умов "добровільного об'єднання Польщі, Литви і Малої Росії", самоочевидною — національне визволення і відновлення історичної справедливості та державності.

Виходячи з утисків православних християн у малоросії та недотримання поляками попередньо підписаних угод король Владислав, відчуваючи власну безпорадність у ситуації, що склалася приходиться до висновку: "Поневажъ вы воины есте и имаете у себе мушкеты и сабли, то что вамъ возбраняеть стать за себя и за свою свободу?" [7, с. 58–59]. Отже, як наслідок було розпочато національно-визвольну війну під проводом Б. Хмельницького, котрий звертається до реєстрових козаків з такими словами: "Мы подняли оружие не для корысти какой или пустаго тщеславия, а единственно на оборону отечества нашего, жизни нашей, и жизни чадъ нашихъ, а равно и вашихъ! Поляки, васъ вооружившіе на насъ, суть общіе и непримиримые враги наши; они уже все отняли у насъ: честь, права, собственность и самую свободу разговора и вѣроисповѣданія нашего" [7, с. 63].

Далі, доволі промовисто звертається Зиновій Богданъ Хмельницькій, до козаків перед битвою Збаражем: "Отъ нынѣшняго сраженія зависить все счастье и несчастье наше и всего отечества нашего, въ которомъ отцы, братія и дѣти наши простирають къ намъ руки, прося освобожденія своего изъ постыднаго и тиранскаго невольничества Польскаго, а мертвецы наши, изби-

тые и измученные Поляками, заклиная насъ Самимъ Богомъ и вѣрою въ Него, отъ Поляковъ поруганною, требуютъ праведнаго мщенія за кровь ихъ, неповинно Поляками пролитую и всегда попираемую" [7, с. 90]. Відчуваючи неминучість поразки польський Король, зітхнувши з полегшенням та піднявши руки, сказав козацькому старшині: "Какъ я обмануть отъ льстецовъ своихъ, называвшихъ васъ, Козаковъ, грубиянами и варварами! Напротивъ, вижу я въ васъ благородныхъ воиновъ и великодушныхъ Христіанъ" [7, с. 92]. Саме так автор "Історії Русів" змалював велич генія-полководця та патріота Хмельницького, котрий заборонив вбивати польського короля на полі битви, і козаків. В такий спосіб, Хмельницький перетворюється на своєрідне втілення самого поняття – провідної риси справжнього сармата – адже "Отечество свое и народъ так любилъ, что покоем своим, здоровьем и самою жизнью всегда ему жертвовалъ без малейшего роптанія" [5, с. 16].

Для підтвердження вагомості ролі Хмельницького в боротьбі за національну незалежність, автор наводить кілька пунктів Зборівського мирного договору:

"1. Народъ Рускій, со всѣми его областями, городами, селеніями и всякою къ нимъ народною и національною принадлежностью, увольняется, освобождается и изъемлется отъ всѣхъ притязаній, и делегированностей Польскихъ и Литовскихъ на вѣчныя времена, яко изъ вѣковъ вольный, самобытный и незавоеванный, а по однимъ добровольнымъ договорамъ и пактамъ въ єдність Польскую и Литовскую принадлежавшій.

3. Народъ Рускій отъ сего часу есть и ма быть ни отъ кого, кромѣ самага себе и правительства своего, независимымъ" [7, с. 94].

Ці пункти проголошують не створення нової держави, а відродження колишньої політичної самостійності українців.

Демократичність козацьких вольностей підсилюється автором "Історії Русів" оповіддю про те, що Б. Хмельницький у зеніті військової слави відмовився від пропозицій сусідніх монархій отримати для свого роду право на спадкове володіння Україною та від князівського титулу. Гетьман є начальником, господарем землі Руської, але його право на це забезпечується вибором громадян держави. Повністю відповідає уявленню автора про "справедливу" договірно-представницьку форму влади опис того, як Хмельницький обговорював з "чинами і депутатами" питання про прийняття протекторату спершу після Зборівської битви, згодом – після отримання відповідних пропозицій від Польщі, Московської держави та Османської імперії [13, с. 4].

Тут же, аналізуючи процес пошуку козацькою старшиною та гетьманом протекції для збереження відвойованих прав і вольностей (свободи), автор "Історії Русів", ніби для порівняння, наводить приклад особливості менталітету росіян: "въ народѣ Московскомъ владычествуеть самое неключимое рабство и невольничество въ высочайшей степени, и что у нихъ, кромѣ Божьяго, да Царскаго, ничего собственного нѣтъ и быть не можетъ, и человѣки, по ихъ мыслямъ, произведены въ свѣтъ, будто, для того, чтобы въ немъ не имѣть ничего, а только рабствовать. Самые вельможи и бояре Московскіе титулюются обыкновенно рабами Царскими, и въ прозбахъ своихъ всегда пишутъ они,

что бьютъ ему челомъ; касательно жъ посполитаго народа, то всѣ они почитаются крѣпостными, какъ бы не отъ одного народа происшедшими, а накупленными изъ плѣнниковъ и невольниковъ, и сіи крѣпостные или, по ихъ названію, крестьяне обоего пола, то есть, мужчины и женщины съ дѣтьми ихъ, по недовѣдомымъ въ мірѣ правамъ и присвоєніямъ, продаются на торжищахъ и въ жилищахъ отъ владѣльцовъ и хозяевъ своихъ на ряду скота” [7, с. 98].

Далі, дорікаючи гетьману за московську протекцію, дослідник вустами Хана стверджує, що таке об’єднання спричинить до вічної боротьби проти козаків і моковитів, та звертає свою увагу на такі риси московитів, як: жадобу до влади; зазіхання на захоплення території інших держав; постійну зміну царської влади.

Не менш різкими є висловлювання рядових козаків, які вважають, що недопустимо, визволившись від польської залежності, добровільно запродатися в неволю, та ще й “такому народові, котрий не подав їм жодної допомоги в найліхішу їхню годину, не подав навіть води промити кривавих уст наших, і ліпше нам бути у безперервних війнах за свободу, ніж накладати на себе нові ланцюги рабства та неволі” [9]. При цьому вони підкреслюють, що єдиний аргумент на користь Московської держави – належність до однієї віри – не витримує ніякої критики.

Сам же ж автор “Історії Русів” наголошує, що Березневі статті головним своїм змістом мали підтвердити відродження стародавніх прав і вольностей та української державності. З усіх статей він приводить тільки три: про збереження всіх колишніх козацьких привілеїв, про збереження національного судочинства на основі стародавніх прав Руських та про невтручання московитів у судові справи в Україні.

Як пише В. В. Кравченко, відзначаючи специфіку трактування Березневих статей та пов’язаних з їх прийняттям подій: “... Переяславська угода та Березневі статті потрактовані автором в дусі не надання, а підтвердження всіх тих прав і свобод, які українці, на його думку, мали з найдавніших часів” [9].

Таким чином, на думку автора “Історії Русів” союз України і Московського царства був надзвичайно вигідним останньому і вводив його в коло найбільших потуг тогочасної Європи. При цьому він постійно наголошує, що боротьба українців за власну свободу завжди мала виключно оборонний характер і була спрямована на відновлення історичної справедливості. Існування незалежної української держави, на його думку, не загрожувало інтересам інших народів і не могло порушити міжнародну систему політичної рівноваги, оскільки й раніше у взаєминах зі своїми сусідами Україна завжди керувалася правовими нормами.

Як підкреслює В. Шевчук: “Автор “Історії Русів” є ворогом тиранії, він вважав, що будь-яке насильницьке чи тиранське правління ніколи не буває міцне і довготривале, а обов’язково впаде як таке, що неуміщене згодою та взаємними інтересами, коли ж на скинення тиранії буде підняте народне обурення, то воно має вважатися за справедливе” [9]. Наскільки це актуально для України сьогодні? Думаю відповідь очевидна.

Вцілому, “Історія Русів” пропагує ідею демократичної, але сильної унітарної козацької держави. Цей твір виступає яскравим свідченням особливостей українського державницького політичного мислення на рубежі XVIII та XIX століть. Його квінтесенцією можна вважати, на наш погляд, слова вкладені в уста одного з найнегативніших персонажів української історії І. Брюховецького, гетьманування якого поклато початок розділенню України по Дніпру та втратою Гетьманщиною своїх державних прерогатив. І навіть цей гетьман, побачивши, що Московська держава не має наміру дотримуватись досягнутих домовленостей та вступила в сепаратні переговори з поляками, заявляє: “... відомо—бо цілому світові, що народ тутешній, зазнавши від поляків нечуваного досі в людстві варварства та всякого роду переслідування, визволився од них власною силою своєю і мужністю, а злучився із Росією з доброї волі і єдино через єдиновірство. Отже, закріпяти його або іншому дарувати ніхто і ніяк не має права, і в протилежному разі готов він знову боронити себе зброєю до крайньої межі і радше погодиться вмерти із зброєю в руках, як зносити ганебне ярмо від ворогів своїх” [9]. Ніхто не має права закріпачувати, передавати у власність чи ділити вільний народ вільної країни. Народ, для автора “Історії Русів”, є джерелом суверенітету і тільки він вправі розпоряджатись власною долею.

Для підкреслення звитяги та свободоловності козаків автор “Історії Русів” звертається до відомого філософа Г. Вольтера, який пишучи про Мазепу додає про козаків: “А Козаки сіи суть народъ вольный и храбрый, защищающий вольность свою оружиемъ и готовъ ее всегда защищать противъ всѣхъ народовъ, ищущихъ имъ порабоженія...Перемѣна ихъ протекції грозить имъ паки рабствомъ; но духъ вольности, натурально, стремится къ защитѣ своей : онъ подобится пороху, слабому при влагѣ, а свирѣпствующему при огнѣ” [7, с. 184].

Закінчуючи логічно епоху політичного мислення українського козацтва, цей видатний твір став явищем XIX сторіччя, принісши в нього ідею поєднання державницької традиції і етнічної самоідентифікації нації на всьому просторі її помешкання. “Історія Русів” була ніби пророкуванням про близьке національне відродження України і виправданням її нового письменства, з якого те відродження почалося.

В. Міяковський, говорячи про місце і значення “Історії Русів” писав: “Мусимо також відмітити, що ідеї передового українського суспільства знайшли свій вислів у знаменитій “Історії Русів”, книзі, яка надихана гарячим національним почуттям, вона клала ідеї української державності, української самостійності, вона підносила національну гордість українця, і в цьому був її великий організуючий і формотворчий вплив. Відси можна починати розвиток української громадської думки XIX віку” [9].

Саме як політичний памфлет “Історія Русів” відіграла значну роль в історії політичної думки України і зайняла в ній почесне місце, як твір, що не лише висловив у концентрованій формі політичні погляди попередньої доби та сучасників автора, а й в значній мірі вплинув на обґрунтування державницько-самостійницьких прагнень українців.

Напевно, найбільше "Історія Русів" вплинула на національного поета України Тараса Шевченка. За правильним висловом Михайла Драгоманова, "ніщо, окрім Біблії, не мало такої сили над системою думок Шевченка, як "Історія Русів". Зі свого боку, Шевченко підсилив і доповнив власним поетичним генієм ідеологію невідомого автора "Історії Русів" та передав її усьому народові як на свідомому, так і на інтуїтивно-емоційному рівнях.

Список використаних джерел

1. Бердник О. С. "Історія Русов" як метатекст : монографія / О. С. Бендик – Донецьк : Видавництво Донецького національного університету, 2002. – 180 с.
2. Возняк М. Історія української літератури : у 2 кн. : навч. вид. / М. Возняк. – 2-ге вид., випр. – Львів, 1994. – Кн. 2. – 560 с.
3. Дей О. І. Словник українських псевдонімів / О. І. Дей. – К. : Наукова думка, 1969. – 558 с.
4. Дорошенко Д. Хліборобська Україна / Д. Дорошенко. – 1921. – № 3.
5. Драгоманов М. В защиту неизвестного покойника автора "Истории Руссов" / М. Драгоманов // Порядок. – 1881. – № 128. – С. 15–17.
6. Історія Русів / укр. пер. І. Драча; передм. В. Шевчука ; прим. Я. Дзири, І. Дзири. – 2-ге вид. – К., 2003. – 366 с.
7. Кониский Г. Історія русов / Г. Кониский – М. : Университетская типография – 1846. – 303 с.
8. Оглоблин О. Вступна стаття / О. Оглоблин // Історія Русів. Переклад В. Давиденка, Нью-Йорк 1956, С. XVII.
9. Салтовський О. І. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя) / О.І. Салтовський – К. : Вид. ПАРАПАН, 2002. – 396 с. // litopys.org.ua/salto/salt.htm
10. Семенко С. "Історія Русів" у трактуванні М.П.Драгоманова / С. Семенко // Журналістика. – 2009. – Випуск 8. – С.104–109.
11. Сюдюков І. "Історія Русів": міфи та факти День Щоденна всеукраїнська газета // incognita.day.kiev.ua
12. Шевчук В. Нерозгадані таємниці "Історії Русів" / В. Шевчук // Історія Русів. – 2-ге вид. – К., 2003. – С. 7–51.
13. Шліхта Н. Елементи річпосполитської ідеології та політичної риторики в "Історії Русів" / Н. Шліхта // Молода нація. 2000. – № 1. – С. 5–23.

References

1. Berdnyk O. S. "Ystoriya Rusov" yak metatekst: Monohrafiya / O. S. Bendyk – Donets'k: Vydavnytstvo Donets'koho natsionalnoho universytetu, 2002. – 180 s.
2. Voznyak M. Istoriya ukraiyins'koyi literatury : u 2 kn. : navch. vyd. / M. Voznyak – 2 – he vyd., vypr. – Lviv, 1994. – Kn. 2. – 560 s.
3. Dey O. I. Slovyk ukraiyins'kykh psevdonomiv / O. I. Dey. – K. : Naukova dumka, 1969. – 558 s.
4. Doroshenko, D. Khliborob's'ka Ukrayina / D. Doroshenko – 1921. – # 3.
5. Drahomanov M. V zashchytu neyzvestnoho pokoynyka avtora "Ystoriyy Russov" / M. Drahomanov // Poryadok. – 1881. – # 128. – S. 15–17.
6. Istoriya Rusiv / ukr. per. I. Dracha; peredm. V. Shevchuka ; prym. Ya. Dzyry, I. Dzyry. – 2-he vyd. – K., 2003. – 366 s.
7. Konyskyu H. Ystoriya rusov' / H. Konyskyu – M. : Unyversytet-skaya typohrafiya – 1846. – 303 s.
8. Ohloblyn O. Vstupna stattya / O. Ohloblyn // Istoriya Rusiv. Pereklad V. Davydenka, N'yu-York 1956, S. XVII.
9. Saltov's'kyu O. I. Kontseptsiyi ukraiyins'koyi derzhavnosti v istoriyi vitchyznyauoyi politychnoyi dumky (vid vyotokiv do pochatku XX storichchya) / O.I. Saltov's'kyu – K. : Vyd. PARAPAN, 2002. – 396 s. // litopys.org.ua/salto/salt.htm
10. Semenکو S. "Istoriya Rusiv" u traktuvanni M.P.Drahomanova / S. Semenکو // Zhurnalistyka. – 2009. – Vypusk 8. – S. 104–109.
11. Syundyukov I. "Istoriya Rusiv": mify ta fakty Den' Shchodenna vseukraiyins'ka hazeta // incognita.day.kiev.ua
12. Shevchuk V. Neroz'hadani tayemnytsi "Istoriyy Rusiv" / V. Shevchuk // Istoriya Rusiv. – 2 – he vyd. – K., 2003. – S. 7–51.
13. Shlikhta N. Elementy richpospolyt's'koyi ideolohiyi ta politychnoyi rytoryky v "Istoriyy Rusiv" / N. Shlikhta // Moloda natsiya.

2000. # 1. – S. 5–23.

Potsyurko O. Y., associate professor, assistant professor of philosophy, political science and legal logic, Lviv State University of Internal Affairs (Ukraine, Kiev), olegfilos@mail.ru

The discourse of national freedom in the book "History of the Rus"

The purpose of the article is research of process of fight for national freedom and state system of the Ukrainian people, unknown author of "History of the Rus" lighted up in work.

Such scientific methods were used in our research: analysis, comparison, synthesis, induction, deduction, analogy, and others like that. It is proven that unknown author of "History of the Rus" lighted up all history of Ukraine, pulling out on the first plan the idea of fight of Ukrainians for the old rights and privileges: agreements of power, supremacy of law, local self-government, electoralness, equality, – indeed form a that ideal to which an author subordinates the image of the past Ukrainian people.

One of leading reasons of "History of the Rus" there is a choice of external orientation (between Russia, Turkey, Poland), to which an author returns repeatedly, aims to bring an exhaustive argumentation over in behalf of that or other variant. It is possible to establish, that in the situation of choice Ukraine is for today.

Keywords: national freedom, political independence, "History of the Rus", independence, right.

Поцюрко О. Ю., кандидат философских наук; доцент; доцент кафедры философии, политологии и юридической логики, Львовский государственный университет внутренних дел (Украина, Львов), olegfilos@mail.ru

Дискурс национальной свободы в сочинении "История Русов"

Целью статьи является исследование процесса борьбы за национальную свободу и государственность украинского народа, освоенного в произведении неизвестного автора "Истории Русов". В нашем исследовании использовались такие научные методы: анализ, сравнение, синтез, индукция, дедукция, аналогия, и тому подобное. Доказано, что неизвестный автор "Истории Русов" осветил всю историю Украины, выдвигая на первый план идею борьбы украинцев за свои давние права и привилегии: договорность власти, верховенства закона, местного самоуправления, виборность, равенство, – действительно формирует тот идеал, которому автор подчиняет изображение прошлого украинского народа. Одним из ведущих мотивов "Истории Русов" есть выбор внешней ориентации (между Россией, Турцией, Польшей), к которому автор возвращается неоднократно, стремится привести исчерпывающую аргументацию в интересах того или другого варианта. Можно констатировать, что в ситуации выбора Украина находится по сегодняшний день.

Ключевые слова: национальная свобода, политическая самостоятельность, "История Русов", независимость, право.

* * *

УДК 172.4:379.8.093:379.8.095

Гарбар Г. А.

доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв (Україна, Миколаїв), masha.garbar@mail.ru

ПІДГОТОВКА КАДРІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

У статті розкрито особливості системи підготовки кадрів для туристичної сфери України. Розглянуті рівні, моделі, деякі аспекти нових стандартів програм та основні напрямки підготовки спеціаліста у сфері туризму.

Ключові слова: туризм, фахівці, індустрія туризму, підготовка кадрів, освіта, виховання, простір, культура.

Сьогодні у світі змінюються загальні уявлення про туризм, його функції та соціальну роль. Актуальним для науки і освіти є вивчення впливу туризму на розвиток духовних та соціальних потреб, що породжуються сучасним суспільством. Міжнародна академія туристичних досліджень, привертаючи увагу до міждисциплінарного вивчення туризму та маючи міжнародний викладацький склад, здійснює підготовку фахівців саме в цьому напрямку. Європейський центр з питань управління дослідженням в галузі соціальних наук проводить дослідницькі роботи за темою "Туризм